

Leeswijzer

Joe Speedboot

Tommy Wieringa

Colofon

Boek

Titel: Joe Speedboot
Auteur: Tommy Wieringa
Uitgever: De Bezige Bij, Amsterdam
Jaar van uitgave: 2005
Gebruikte druk: 31e 2007
ISBN: 9 789023425786
ISBN e-book: 9789023455493

Leeswijzer

Auteur: Maartje Bolt 2006 , bewerking Karen Hoogendoorn 2024
Uitgever: Senia
Nummer:
Versiedatum: augustus 2024

Rechten

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enig andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de samensteller/Stichting Senia.

.....

Reactie?

Wij waarderen uw inbreng. Als u opmerkingen, complimenten of suggesties heeft over onze leeswijzers, nodigen wij u van harte uit contact op te nemen met de werkgroep die verantwoordelijk is voor deze uitgave. Uw feedback helpt ons om de service aan onze leden te verbeteren. Stuur daarom gerust uw gedachten naar literatuurwerkgroep@senia.nl.

Beste lezer,

Wat leuk dat je meedoet aan een open leesclub over 'Joe Speedboot'. Samen over boeken praten is boeiend en verrijkend. Je bekijkt een boek met andere ogen en ontdekt nieuwe dingen. Bovendien ontmoet je andere boekenliefhebbers. Met deze leeswijzer kun je je voorbereiden op de open leesclub over 'Joe Speedboot'. Het is ook een fijne leidraad tijdens de bespreking. Het eerste deel van de leeswijzer bestaat uit een samenvatting, uitleg van het boek en informatie over Tommy Wieringa. Het tweede deel bevat een lijst met vragen en discussiethema's.

Tips voor de boekbespreking.

De boekbespreking kan op elke manier gehouden worden. Plezier en openheid staan voorop. We geven graag enkele suggesties voor een inhoudelijk gesprek.

- Het is prettig om een gespreksleider te hebben die de voortgang van de boekbespreking bewaakt. Spreek met elkaar af wie de rol van gespreksleider op zich neemt.
- Eerste rondje: hoe heet je en wat heb je met lezen? Voorkom een opsomming van woonplaatsen en (klein)kinderen.
- Tweede rondje: kun je in één zin zeggen wat je van het boek vindt?
- Inventariseer welke gespreksvragen (uit de leeswijzer) men wil bespreken. Beperk het tot een stuk of vijf.
- Optie: iemand een alinea of fragment uit het boek laten voorlezen
- Wat trof hem/haar hieraan?
- Rond een bepaald onderwerp tijdig af, zodat er genoeg tijd is voor andere discussievragen.
 - Probeer te voorkomen dat er in het algemeen een vraag gesteld wordt, want dan gaat ook iedereen tegelijk antwoorden, of juist niemand.
- Als een persoon steeds het woord neemt, vriendelijk afkappen en naar een ander gaan.
- Herhaal het 'meningenrondje' bij afsluiting nog eens. Na de bespreking ontstaan vaak nieuwe inzichten en meningen.

Wij willen benadrukken dat er geen goede of foute meningen of antwoorden zijn. Het gesprek over het boek is het allerbelangrijkst.

Veel leesclubplezier!

Hartelijke groet,

Team Senia

1. SAMENVATTING

Terwijl hij ligt te soezen in een weiland wordt de dertienjarige Fransje Hermans verpletterd onder de trekker van een landbouwmachine, waarna hij maandenlang in een coma ligt. De roman begint op het ogenblik dat zijn bewustzijn is teruggekeerd. Hij kan de verhalen volgen van de familieleden die zich rond zijn ziekenhuisbed hebben verzameld, en hoort hoe ze de komst bespreken van een jongen die zich Joe Speedboot noemt.

Wanneer Fransje na 220 dagen uit zijn coma ontwaakt, is hij op zijn rechterarm na volledig verlamd. 'Dit is de stand van zaken: ik, Fransje Hermans, één functionele arm met veertig kilo lam vlees eraan. Ik heb er weleens beter voor gestaan.' Ook praten lukt niet, maar geestelijk is er niets aan de hand, zodat hij weer naar school kan. Daar komt hij in dezelfde klas terecht als Joe Speedboot, een opvallende figuur die er alles aan doet om het saaie bestaan in Lomark te doorbreken. Zo laat hij inderdaad geregeld dingen exploderen in de hoop de bewoners van het ingeslapen dorp wakker te schudden. Joe Speedboot is niet zijn echte naam. Die houdt hij geheim.

Fransje trekt zich op aan de voor Lomark ongewone daadkracht van de nieuwkomer. Met zijn bedrijvigheid vormt Joe immers de tegenpool van Fransjes onbeweeglijkheid. Joe houdt van verbrandingsmotoren en van beweging. Fransje is daarentegen juist het slachtoffer geworden van een dergelijk monster.

Ondanks hun verschil in mobiliteit streven Joe en Fransje in wezen naar hetzelfde: ze willen anderen observeren. Joe doet dat door te handelen. Wanneer hij gefascineerd raakt door Kathleen Eilander bouwt hij eigenhandig een vliegtuig om haar vanuit de lucht te kunnen bespieden. Fransje, die verliefd is op Kathleens dochter Picolien Jane (alias PJ), ziet de wereld noodgedwongen vanuit zijn rolstoel. Niets ontgaat hem, hij geeft zijn ogen goed de kost.

Fransjes waarnemingen vormen de bouwstenen van een hele reeks dagboeken, waarin hij alle gebeurtenissen in Lomark optekent. Behalve PJ heeft niemand belangstelling voor de geschiedenis van Lomark.

De arm van Fransje is in de loop der jaren steeds sterker geworden. Door het voortdurende aandrijven van de mechanische rolstoel heeft zijn enige lichaamsdeel dat nog goed functioneert, zich op een imposante manier kunnen ontwikkelen. Na het eindexamen moet hij met die ene arm zijn brood kunnen verdienen. Eerst werkt hij in de achtertuin van het ouderlijk huis aan een 'carrière als brikettenperser. Papierbriketten, voor in de kachel.' Een idee van zijn vader. Het lijkt erop of er veel vraag is naar de briketten, maar na maanden persen ontdekt Fransje bij toeval dat ze opgestapeld liggen in de loods van zijn vaders sloopbedrijf. Er is nooit één exemplaar van verkocht.

Na die vernederende vaststelling gaat Fransje over tot handelen. Aangespoord door Joe schrijft Fransje zich in voor toernooien armworstelen en trekt met hem door heel Europa. Tijdens zijn duels leert 'hij zijn tegenstanders correct in te schatten en 'sportschoolsterke' of 'werksterke' tegenstanders te onderscheiden van de onverstoorbaren. Hij wint wedstrijd na wedstrijd en verdient veel geld, totdat hij het moet opnemen tegen Islam Mansur. Een hevige pijnscheut maakt Fransje duidelijk dat het fout gaat. 'De spieren hadden het gehouden tegen Mansurs onmenselijke kracht maar het spaakbeen of de ellepijp was niet sterk genoeg geweest. Geknapt als een twijg; ik schreeuwde het uit van woede en pijn. Joe schoot op me af.'

De breuk in Fransjes arm betekent het einde van zijn carrière als armworstelaar. Joe verliest hierdoor zijn inkomsten als coach en beide vrienden drijven langzaam uit elkaar. Joe trekt weg uit Lomark. Eerst voorlopig, omdat hij zal deelnemen aan de rally Parijs-Dakar. Later definitief, omdat hij zich verraden voelt door zijn vrienden. Niemand weet waarheen hij is vertrokken. Hij wordt nog twee keer gesignaleerd. Een keer op een shovel bij de aanleg van een nieuwe snelweg. En een tweede keer in een vliegtuigje dat tijdens het huwelijk van Christof Maandag boven Lomark zweeft. Maar in geen van beiden gevallen is met zekerheid te zeggen of Joe de bestuurder is

2. UITLEG

Soort boek

Dit boek wordt een coming-of-ageroman genoemd. Dit is een genre binnen literatuur en film dat zich richt op de psychologische en morele groei van de hoofdpersoon, vaak van jeugd tot volwassenheid. Ook wordt het boek wel een 'ontwikkelingsroman' genoemd. Dergelijke romans nemen een positie in tussen volwassenliteratuur en jeugdliteratuur. Bij 'suggesties' hieronder vind je een aantal recente voorbeelden van dergelijke romans.

Het boek is in verschillende talen vertaald. In het Duitstalige gebied wordt Joe Speedboot zowel als een roman voor volwassenen beschouwd als een boek voor lezers van 13+.

Opbouw van het boek

Het boek bestaat uit drie delen: 'Penseel', 'Zwaard' en de epiloog 'En toen' genaamd. Het eerste deel begint in het dorp, 'Zwaard' speelt zich af buiten het dorp en met het laatste deel eindigt de lezer weer in het dorp.

Ruimte en tijd

Het boek speelt zich grotendeels af in Lomark, een verzonnen klein dorp aan de rivier in het oosten of zuiden van het land, niet ver van de grens met Duitsland. De belangrijkste elementen in het dorp zijn de asfaltfabriek, 'waar iedere familie zijn oudste zoon aan opoffert', de katholieke kerk en de rivier die voor ophef zorgt door zo nu en dan buiten zijn oevers te treden.

Als armworstelaar trekt Fransje met Joe door Europa, waar hij gevechten heeft in onder andere het oosten van Duitsland. Later vertrekken de vrienden van Fransje het dorp uit, Fransje blijft alleen achter.

Het verhaal begint als Fransje als 13-jarige in coma ligt en eindigt vele jaren later. Christoph en PJ trouwen kort voor de geboorte van hun kind. Zo'n tien jaar zijn verlopen.

Thematiek, motieven en symbolen

Het belangrijkste waarover het boek gaat is het verlies van hoop en vriendschap. Hoop wordt bij de belangrijkste hoofdpersonen op-

gebouwd, maar ook weer afgebroken.

Zo hoopt Fransje met zijn dagboeken het echte leven van Lomark vast te leggen in de hoop dat mensen hem zullen vragen wat er op een bepaald moment in het dorp is gebeurd, maar niemand is hierin geïnteresseerd. Als hij geblesseerd raakt met armworstelen is zijn hoop op een zelfstandig bestaan vervlogen. Ook zijn vriendschappen met Joe, PJ, Christof en Engel houden geen stand.

Joe droomt ervan om een soort uitvinder te worden, hij is immers geobsedeerd door alles wat snelheid heeft. Na zijn verdwijning in de Parijs-Dakar Race komt hij uiteindelijk terug, maar hij is veranderd. Zijn vriendschappen bestaan niet meer.

Een van de dingen die steeds in het boek terugkomen, is de driehoek. Volgens Joe Speedboot is de driepuntsverbinding de sterkste die bestaat. Daarom heeft hij ook de bouw van zijn vliegtuig aan de solide structuur van de driehoek onderworpen, met 'een romp van staaldraad, buizen, kabels en stangen, schematisch als een geled insect. Joe had me uitgelegd dat die elementen voortdurend driehoeken vormden.' 'Een vierhoek beweegt, die gaat schuiven,' maakt Joe aan Fransje duidelijk. 'De driehoek is de basis van elke vaste constructie.'

Net voor Fransje zijn arm breekt in het gevecht met Mansur, dringt de technische perfectie van hun strijd tot hem door: 'De driepuntsverbinding van Mansur en mij hoorde tot die categorie, volmaakt, bovenmenselijk.' Het is echter veelzeggend dat de volmaakte driepuntsverbinding 'bovenmenselijk' wordt genoemd, want hoewel in de relaties tussen de personages vaak een driehoek is terug te vinden, is hier geen sprake meer van stabiliteit. Geen enkele vriendschap of relatie houdt echt stand, zodat de invulling van de driehoeksverhouding steeds verandert.

Er zijn driepuntsvriendschappen zoals die tussen Joe-Christof-Fransje, Joe-Engel-Christof en tussen Joe-Fransje-PJ. Geen van deze driehoeksverhoudingen houdt stand.

Het driepuntsmotief komt vaker in de roman voor. Joe's moeder trekt bijvoorbeeld naar Egypte om daar drie piramides te bekijken,

die elk op hun beurt ook weer een driehoekige structuur hebben. Ze doet dat bovendien in het gezelschap van twee vriendinnen, zodat ze met z'n drieën zijn.

Een ander motief is de buitenstaander. Joe komt in Lomark wonen en door zijn komst ontstaat de nodige reuring in het dorp. Echter, hij verdwijnt weer uit Lomark. Papa Afrika, de minnaar van de moeder van Joe scheidt de nodige ophef in het dorp door het bouwen van zijn eigen schip, maar ook hij gaat weg. De komst van PJ uit Zuid-Afrika doet de hormonen van de jongens in het dorp gieren, maar ze eindigt als een gezapige huisvrouw. De onrust is weer voorbij. Tenslotte is Fransje een buitenstaander in zijn eigen dorp: hij kan niet praten, kan slechts observeren.

De haan in het dorpswapen is het symbool voor de gesloten gemeenschap van Lomark. Deze haan zou volgens de overlevering de Noormannen voor de poorten van Lomark hebben verjaagd. 'Ut was de hoan die kroanig blef', de haan die iets anders buiten houdt.

Zelfs de aanleg van de E981 zorgt ervoor dat de buitenwereld aan het zicht van Lomark onttrokken wordt: er is een hoge geluidswal tussen de weg en het dorp en er is geen afslag naar Lomark.

De verteller

Er komt maar één verteller aan het woord en dat is Fransje. Hij vertelt over dingen die hij zelf heeft meegemaakt. Meestal bevindt hij zich daarbij als waarnemer aan de rand van de gebeurtenissen. Fransje is een ik-verteller die vanuit het heden terugblijkt op zijn vriendschap met Joe, Christof, Engel en PJ. Het verleden neemt echter het grootste gedeelte van de roman in beslag, zodat het lange tijd lijkt alsof hij de gebeurtenissen op de voet volgt.

Enkel in het korte nawoord - 'We schrijven later, vele jaren later' - komt het heden duidelijk in beeld. Dan blijkt pas goed dat het hele boek eigenlijk moet worden gelezen als een terugblik van de volwassen Fransje.

De hoofdpersonen

Fransje is de eerste hoofdpersoon. Door zijn ongeluk kan hij alleen nog maar zijn rechterarm bewegen. Ook kan hij niet meer praten.

Op zijn vijftiende gaat hij alleen in het tuinhuisje achter het huis van zijn ouders wonen. Een zeer belangrijk boek voor hem is 'Het Boek van de Vijf Ringen' van de grote samoerai (dit is een lid van de Japanse krijgsadel) Musashi. Dit boek zal een leidraad voor zijn leven worden. Musashi zegt dat de weg van de samoerai tweeledig is: de weg van het zwaard én die van het penseel, oftewel de pen. Omdat het voor Fransje onmogelijk is met het zwaard te vechten blijft alleen de pen voor hem over. Hij steekt ook veel op van de Strategische Blik van de samoerai, die je leert te kijken. Musashi schrijft: 'Uw blik moet zowel ruim als open zijn. Dit is de tweevoudige blik die 'Waarnemen en Zien' wordt genoemd. Waarnemen is sterk, zien is zwak.' Hierdoor begint Fransje aan zijn dagboeken als oude-dagvoorziening. Hij schrijft elke dag, alleen is het tragisch dat niemand behoefte heeft zijn geschiedschrijving te lezen. Eigenlijk kan dit Fransje niet veel schelen, hij wil vastleggen hoe het écht zat, de dingen met Joe.

Fransje observeert de anderen, maar vertelt niet veel over zijn eigen gevoelens, zelf niet als hij achter het brikettenbedrog van zijn vader komt. Er blijft dan niets anders over om armworstelaar te worden. Hij bestudeert in 'Het boek met de Vijf Ringen' vooral de hoofdstukken over de strategie van het vechten. Door zijn succes als armworstelaar komt hij eindelijk buiten het dorp. PJ is zijn gedroomde geliefde, die uiteindelijk ook Joe en hem vergezelt op hun reizen. Hun laatste gezamenlijke reis is fataal voor de onderlinge vriendschap en voor de worstelcarrière van Fransje. Uiteindelijk blijft Fransje alleen achter, hij realiseert zich dat hij ook inmiddels behoort tot de Alles-Wordt-Minder-Mannen.

Joe Speedboot is als een meteoriet het dorp ingekomen. Bij de verhuizing naar het dorp komt zijn vader om het leven. Hij wordt- dit is al snel duidelijk- een pubermessias, de jongens van het dorp zal verlossen van alle saaiheid die aan hen kleeft.

Joe verkondigt theorieën 'die met hun voeten in de werkelijkheid stonden en met hun hoofd in de wolken staken.' Hij heeft eigenhandig zijn naam veranderd, hij maakt furore als bommenknutselaar, hij bouwt samen met zijn vrienden een vliegtuig waarmee hij daadwer-

kelijk de lucht ingaat, hij traint Fransje als een van de succesvolste armworstelaars van Europa, en hij doet als begin-twintiger met een verbouwde shovel mee aan de rally Paris-Dakar. Kortom: 'Hij was niet zozeer een buitengewone jongen, hij was een kracht die vrijkwam' – gedreven door een kinderlijk geheim dat hij sinds zijn tiende met zich meedraagt.

Op die leeftijd heeft Joe besloten om zijn naam te veranderen omdat hij wist dat hij met zijn echte naam nooit zou kunnen worden wat hij wilde zijn. De naam Joe komt van een nummer van de gitarist Jimmy Hendrix 'Hey Joe'. Pas aan het eind van het boek kom je als lezer erachter wat zijn echte naam is: Achiel Stephaan Ratzinger. Joe wordt ingehaald door het lot. Door het achterhalen van de echte naam is er een ontluisterende achte- ligheid over Joe gekomen. De term 'achiel' is een woordspeling op het woord schlemiel, dat sukkel betekent. Waar in de Bijbel bij bijzondere gebeurtenissen mannen een andere naam krijgen (Saulus-Paulus, Abram-Abraham bijv) die hen groter maakt, maakt de ontdekking van Joe's echte naam hem kleiner en wordt hij beroofd van zijn waardigheid.

Ook over Joe's emoties kom je niet direct wat via hem te weten, alleen door zijn reacties op gebeurtenissen: hij wil per se Papa Afrika gaan zoeken als deze is verdwenen. Bij het vertrek naar de race Parijs-Dakar merkt het zusje van Joe op dat Joe de laatste tijd verdwaald lijkt. Een laatste keer duikt hij op in een verkeersvliegtuigje tijdens het huwelijk van Christoph en PJ. De banier met de tekst 'Hoer van de eeuw' getuigt duidelijk van zijn gevoelens.

PJ is de belangrijkste vrouwelijke persoon in het boek. In 1993 komt ze samen met haar ouders uit Durban, Zuid-Afrika. Fransje noemt haar de derde exoot in de klas. (hij zelf is er één en ook het zusje van Joe, India). Ze valt op door haar uiterlijke verschijning: een kroon van krullend haar, een zeer lichte huid en blauwe ogen. Volgens Fransje spiegelen haar ogen 'verdere horizonnen dan de onze en geheimen die wérkelijk iets te betekenen hebben, niet de benepen verzwijgingen waar wij ons mee vervelen'. Alle meisjes in de klas willen met haar bevriend raken en ze brengt het hoofd van de jongens op hol. Ook Fransje

is heimelijk verliefd op haar. Na haar examen gaat ze in Amsterdam studeren, waar ze een relatie krijgt met een schrijver, Arthur Metz. Nadat deze relatie verbroken is, wordt ze de vriendin van Joe. Er ontstaat een driepunts- vriendschap met hen en Fransje. Fransje laat haar zijn dagboeken lezen.

De eerste keer dat een nare karaktertrek van haar boven komt, is bij een bezoek aan de Muizenstad op de kermis. Ze pest de muizen. Fransje leest het boek van Metz, waarin hij precies beschrijft hoe PJ seksueel verraad pleegt. Joe weigert de waarheid van het boek te accepteren.

PJ vergezelt Joe en Frans naar worstelwed- strijden. De vriendschapsdriehoek tussen hen wordt verbroken als Frans ontdekt dat PJ en Joe samen een kamer delen. 'Mijn vriend en mijn gedroomde geliefde hadden de driehoek verbroken, de driehoek die de basis was van elke vaste constructie.' In het hotel in Poznan neemt PJ de paspoorten van hen weer in ont- vangst. Hoewel Fransje haar tracht te verhin- deren in het paspoort van Joe te kijken, doet ze het toch. Zo komen ze achter de echte naam van Joe.

Als Joe in de rally is, bezoekt ze regelmatig Fransje, die door haar ontmaagd wordt.

Als Christof haar vraagt voor een gala in Utrecht, wordt ze zijn vriendin.

Hij trouwt uiteindelijk met haar. PJ blijft Fransje regelmatig bezoeken en ze gaan nog steeds met elkaar naar bed.

Titel en motto's

Deze spreken voor zich.

Taal en stijl

Misschien wordt het taalgebruik van Tommy Wieringa nog wel het meest geprezen in recensies. De taal is niet erg verfijnd en eerder grof dan sierlijk, maar wel bijzonder poëtisch. Hij gebruikt veel overdrijvingen, originele beeldspraak en rake typering die tot de ver- beelding spreken. Armworstelaars omschrijft hij als 'grofstoffelijke hufters met aardappel- koppen' (p. 215), seksuele verlangens als een 'gevoel van gesmolten suiker in je buik' (p. 58) en de liefde vergelijkt hij met smaakpapillen:

'Dat je het zoet voorop je tong proeft, het zuur halverwege en de bitterheid achterop je tong.' (p.98)

Het verhaal bevat veel fantastische momenten, zoals het uit sloopafval gebouwde vliegtuig waarmee Joe daadwerkelijk de lucht in gaat en de bizarre dood van Engel. Toch heeft Wieringa grote moeite gedaan om de

feitelijke details die voorkomen in het verhaal, echt te laten kloppen. Het beschreven dorp is realistisch, Hollands en nuchter. Tegelijkertijd is dit dorp decor voor fantastische, bizarre verhaalontwikkelingen. Hierdoor wordt het een verhaal dat met zijn voeten in de werkelijkheid en zijn kop in de lucht steekt, net als Joe Speedboot zelf.

3. OVER DE AUTEUR

Tommy Wieringa is geboren in Goor, 20 mei 1967. Wieringa bracht het eerste deel van zijn jeugd door op Aruba. Op zijn negende verhuisde het gezin terug naar Nederland, waarna Wieringa lang in het Twentse Geesteren woonde. Hij volgde de Vrije School in Zutphen. In Groningen studeerde hij geschiedenis en in Utrecht journalistiek. Naast zijn romans schrijft hij columns voor diverse kranten, o.a. NRC en de Volkskrant.

Het eerste boek van Wieringa was: Alles over Tristan. Hij ontving hiervoor de Halewijnprijs t.b.v. 1000 euro. Met het verschijnen van Joe Speedboot raakte hij bekend bij het Nederlandse publiek. Hij ontving hiervoor vele nominaties voor literaire prijzen. In 2006 kreeg hij voor deze roman de F. Bordewijk-prijs.

In de jaren hierna publiceert Wieringa met grote regelmaat. Veel van zijn romans zijn

actueel. Zo worden migranten beschreven in zijn roman 'Dit zijn de namen', die in 2013 bekroond werd met de Libris Literatuur Prijs en de publieksprijs van de Gouden Boekenuil. Na dit boek schreef hij opnieuw een migrantengeschiedenis 'De dood van Murat Idrissi' (2017). In datzelfde jaar verscheen zijn roman 'De heilige Rita', over een vader en een zoon en over de nieuwe tijd in een traditioneel grensdorp. Zijn laatste roman 'Nirwana' werd gepubliceerd in 2023.

Het werk van Tommy Wieringa wordt wereldwijd vertaald, onder meer in het Hebreeuws, het Koreaans en het Frans, Duits en Engels.

In 2025 komt de verfilming van Joe Speedboot in de bioscopen. De regie daarvan is in handen van Sam de Jong, het scenario is geschreven door Jan Eilander en Daniël Samkalden. De titelrol wordt vertolkt door Tobias Kersloot. Daan Buringa speelt Fransje Hermans en QiQi van Boheemen speelt PJ.

4. ONTVANGST VAN HET BOEK'

Deze roman is door recensenten lovend ontvangen.

Pieter Steinz plaatst dit boek in de traditie van de Amerikaanse schrijver John Irving. In een recensie in de NRC (2005) schrijft hij het volgende: 'Ik zou me kunnen voorstellen dat er lezers zijn die zich niet laten meeslepen door de wilde fantasie van Wieringa. Joe Speedboot is geen doorsnee realisme over 'gewone' mensen in al dan niet extreme situaties, en er zijn per slot van rekening ook mensen die niet van de vroege John Irving houden. Maar sceptici worden zeker over de streep getrokken door al het andere dat Wieringa's derde

roman te bieden heeft. De beschrijving van het tijdloze dorp onder de rook van de asfaltfabriek bijvoorbeeld. Of de tragiek van sommige bijfiguren, zoals de Egyptische minnaar van Joe's moeder..'. 'Toch zou je Joe Speedboot allereerst moeten lezen om de stijl. Op bijna iedere bladzijde is wel een mooie zin of een humoristische zinswending te vinden. Wieringa is goed in dialogen ('Jij bent van de vrouwen hier, zegt Joe, ik van de dingen waar benzine in moet') maar ook in observaties, zoals Fransjes commentaar op een naar Duitsland varende schip met bergen zand: 'Geen wonder dat dit land zo plat is als je de heuvels exporteert.'

Coen Peppelenbos (Tzum info, 2011) vindt het boek zo goed omdat Wieringa scènisch schrijft, waardoor je film al voor je ziet.

En ten slotte weet de schrijver je als lezer ook te raken met zijn emoties, al zijn die van een onuitgesproken soort, zegt Peppelenbos. Als iedereen zijn diploma's heeft gehaald en het dorpje verlaten heeft, bedenkt Fransjes vader een handig apparaat voor zijn zoon: een brikettenmachine. Fransje kan met zijn krachtige arm oude kranten ontinkten, verpulveren en uiteindelijk tot briketten persen die de mensen in het dorp dan weer bij zijn vader in de garage kunnen kopen. Maanden later blijkt dat zijn vader stapels en stapels onverkoopbare briketten heeft staan en hem toch gewoon doorbetaald heeft om zijn zoon een doel in het leven te geven. 'Pa kuchte als een motor bij koud weer. Dat was het afschuwelijkst van alles, dat hij net zo verlegen met de situatie

was als ik.'

Hoewel Judith Janssen in haar recensie in de Volkskrant (2009) positief is, heeft ze toch wel wat op te merken: 'er is één minpuntje, dat te maken heeft met de ontwikkeling die Fransje doormaakt en de melancholische berusting die hem uiteindelijk treft. Fransje raakt allengs 'vergroeid met zijn onbeweeglijkheid' en Joe en de Lomarkers komen steeds minder ver van hem af te staan. Dat is fijn voor Fransje, maar het doet afbreuk aan het observerende karakter van het boek. Waar Fransje op afstand blijft en slechts door de indringende aanwezigheid van zijn gebrek deelneemt aan de gebeurtenissen, is Joe Speedboot (het boek KH) het mooist. Fransje is dan een aansprekend medium dat met zijn fantasie net dat beetje extra toevoegt aan de humoristische bezigheden van een handvol dorpsbewoners.'

.....

5. SUGGESTIES

Als je van dit boek hebt genoten, vind je de volgende boeken ook misschien wel interessant:

- Benedikt Wells, Hard land, Meulenhoff,, Amsterdam, 2021
- Douglas Stuart, Shuggie Bain, Nieuw Amsterdam, Amsterdam 2023
- John Irving, Bidden wij voor Owen Meany, De Arbeiderspers, Amsterdam 2022
- De wereld volgens Garp, De Arbeiderspers, Amstredam 2024

6. VRAGEN EN DISCUSSIETIPS

Je eerste indruk

1. Wat was je eerste gedachte toen je het boek uit had?
2. Waardoor word je in het boek het meest geraakt?
3. In welke persoon kun je het gemakkelijkst inleven? Kun je je antwoord toelichten?
4. De ouders van Fransje bieden hem zoveel mogelijk steun. In hoeverre krijgt hij volgens jou steun van hen en wat is volgens jou het effect van die steun? In hoeverre helpen zijn broers hem?
5. In hoeverre zou het boek van Musashi een leidraad in Fransjes leven kunnen zijn?
6. Wat zou volgens jou de reden kunnen zijn dat Joe Fransje in zijn vriendenkring opneemt?
7. Joe verliest zowel zijn vader als zijn stiefvader. In hoeverre en op welke manier vind je dat hij deze beide verliezen verwerkt?
8. Lomark is een niet-bestaand dorp. Toen je de beschrijving van het dorp las, herkende je toen een dorp en aan welk dorp moest je denken en waarom?

Het boek nader bekeken.

1. Zowel Joe als Fransje zijn beiden tragische figuren. Wie is er volgens jou het meest tragisch? Vind je ook nog andere personen in het boek tragisch?
2. Meisjes en vrouwen worden vanuit Frans' standpunt beschreven. Wat is jouw mening over deze beschrijvingen?
3. Arthur Metz geeft een beeld van de aard van PJ in zijn roman. Joe wil niet aan dit beeld geloven, terwijl Fransje het boek schitterend en beangstigend vond. Hoe ging jij met de inhoud van het boek om: wilde je net als Joe dit ook niet geloven, of neig je meer naar Fransje? Licht je antwoord toe.
4. Op de allerlaatste bladzijde zegt Fransje dat hij zijn eer heeft weggeven en nog wel bij het volle verstand. In hoeverre ben je het eens met deze opmerking van Fransje?
5. Toeval speelt een grote rol in de roman. Denk bijvoorbeeld aan de dood van Engel, het ongeluk van Fransje en de manier waarop PJ en Frans Joe's echte naam ontmaskeren. Toch speelt ook wilskracht een belangrijke rol, zoals Frans zijn gevoel omschrijft, wanneer het zelfgemaakte vliegtuig boven alle verwachting klaar is en werkt: 'de triomf van de wil'. Vind je het boek een pleidooi voor de wilskracht, of wordt dit juist ontkracht door de toevalligheden? Denk hierbij ook aan de grote rol die de theorieën van Miyamoto Musashi over geestelijke kracht spelen.
6. Frans is van het begin af aan erg zoekend. Wanneer hij de periode voor zijn ongeluk beschrijft, zegt hij: 'achteraf gezien denk ik dat ik niet eens op zoek was naar de waarheid of zoiets, maar naar iets dat licht gaf.' (p.107)
Denk je dat hij dit aan het einde van het verhaal heeft gevonden? Is hij iets wijzer geworden? Bestaat er inderdaad geen vooruitgang, maar alleen beweging
In aansluiting hierop: heeft de roman volgens jou een goede afloop of juist niet?
7. Wanneer Joe, PJ en Frans in Poznan aankomen voor het wereldtoernooi armworstelen, geeft de digitale klok in de lobby van het hotel 5.5.19:45 aan: de exacte datum van Bevrijdingsdag (p.274). Wat zou Wieringa met dit symbool hebben willen zeggen, gelet op de gebeurtenissen op dat toernooi?
8. Waar denk je dat het kauwtje Woensdag, het zelfgemaakte vliegtuig, de Egyptische falouk en de omgebouwde shovel van Joe symbool voor staan?

9. In het Duitstalig gebied wordt deze roman zowel als een roman voor volwassen beschouwd als voor jongeren. In hoeverre ben je het ermee eens dat dit boek ook als een jongerenroman beschouwd kan worden.

Schrijver, lezer en maatschappij

1. Het is niet altijd even gemakkelijk voor een gehandicapt iemand in onze maatschappij een eigen plek te vinden. In hoeverre vind je dat Fransje wel of niet een eigen plek in zijn gemeenschap heeft gevonden?
2. Stel dat deze roman in de huidige tijd speelt. Op welke partij zouden de inwoners van Lomark dan stemmen en waarom denk je dat?
3. De vrouwen in Lomark komen niet direct over als zelfstandige vrouwen. In hoeverre ben je het met deze uitspraak eens?

.....

GERAADPLEEGDE LITERATUUR

Voor het samenstellen van deze leeswijzer is gebruik gemaakt van de volgende bronnen:

Bronnen met betrekking tot het boek

- Gwendlyn Debergh, Joe Speedboot, In Lexicon van literaire werken, Onder redactie van Ton Anbeek, Jaap Goedegebuure, Bart Vervaeke (1989-2014) https://www.dbnl.org/tekst/anbe-001lexi01_01/lvlw00660.php
- Judith Janssen, Joe Speedboot: Een meteoriet dondert het dorp binnen, In De Volkskrant, 14 mei 2009 <https://www.volkskrant.nl/cultuur-media/joe-speedboot-een-meteoriet-dondert-het-dorp-binnen~b7670385/>
- Tanja Kralovec-Pimmer, Rit met Speedboot: De passage als weg naar een andere identiteit? In Literatuur zonder Leeftijd, jaargang 24 https://www.dbnl.org/tekst/_lit004201001_01/_lit004201001_01_0003.php
- Coen Peppelenbos, Speedboot in een vliegtuig In Tzum.info 26december 2011 <https://www.tzum.info/2011/12/recensie-tommy-wieringa-joe-speedboot/>
- Pieter Steinz, Wat niet weerkaatst, bestaat niet, In NRC 28 januari 2005 <https://www.nrc.nl/nieuws/2005/01/28/wat-niet-weerkaatst-bestaat-niet-7718947-a737451>

Bronnen met betrekking tot de auteur:

- https://www.debezigebij.nl/auteur/tommy-wieringa/?srsltid=AfmBOoombWrn0xcBRfg0ZJeV-nf4LK_faHj5PxEdnoz_Ocisb0PpJGCVS
- https://nl.wikipedia.org/wiki/Tommy_Wieringa

